

Младен Весковић

ХАРМОНИЧНА ДИСХАРМОНИЈА

Александар Југовић: *Дисхармонија*,
„Филип Вишњић”, Београд 2005.

Иако то може зазвучати патетично, уверен сам да, код најшире читалачке публике, на формирање става о поезији и на интересовање за књижевност уопште пресудно утичу „митске” књижевне личности, оне чији животи заправо чине парадигму готово бескомпромисне оданости уметности и противљењу баналности свакодневног, односно живота који собом самим потврђују поезију коју стварају. Оних код којих стихови или реченице нису само вербални конструкти већ истински одраз егзистенцијалних ставова, оних који живе своју поезију и чија поезија произилази из њихових живота и симболички се за својује смрћу. Подсетимо се зато овде неких имена чији животи стоје иза дела: Петрарке, Вијона, Бодлера, Е. А. Поа, Колрица, Бајрона, Пушкина, Љермонтова, Верлена, Рембоа или Витмена, односно: Јефимије или Држића, Његоша, Стерије, Радичевића, Сарајлије, Кодера, Јакшића, Лазе Костића, Пандуровића или Матоша, Ујевића, Црњанског или Миљковића. Оно што је, можда, за њих у егзистенцијалном смислу било фатално, помогло им је да у књижевности оставе неизбрисив траг и по томе се разликују од осталих значајних књижевника чија имена нису споменута на овом сасвим овлашном списку. И све

би ово било кретање на граници патетике и редувантног да управо из зрачења које ова имена перманентно исијавају не произилази свакога часа жеља за идентификацијом, подстицај за понеког младог човека, незнано где, да се лати пера и окуша свој таленат и настави стваралачку нит. И то је, вероватно, један од ретких примера у којима патос и редувантност показују свој значај.

Мислим да је управо такво шта био разлог да се Александар Југовић (Чачак, 1975) након три збирке песама, у свом првом роману тематски усредреди на једног од истинских српских уклетих песника – Владислава Петковића Диса. Писање ове књиге више је од враћања дуга завичају једног младог писца, с обзиром да пред читаоце излази сасвим дорађено књижевноуметничко дело у којем је завичајни простор само био додатни стваралачки мотив, линија додира или напросто поље у којем се млади аутор сигурније креће приповедајући о нечему што му је сасвим – и стваралачки и егзистенцијално – блиско и несумњиво важно. Деведесет година након Дисове смрти његово дело више није нерешива мистерија за тумаче и одавно је валоризовано на адекватан начин и Александар Југовић је сасвим зрело поступио када је фокус свог дела усмерио не на стваралаштво (односно констатованье већ констатованог), већ на личност Владислава Петковића, као нешто што још и данас (након толико времена!) крије вео тајне, закупа пажњу и што је вредно писања већ чињеницом да је у толикој мери заинтриговало једног младог писца да му посвети свој први роман.

Дакле, *Дисхармонија* је биографски роман о Владиславу Петковићу Дису, у којем аутор, поштујући базичну фактографију, приповеда о Дису каквим га је он видео и доживео, након несумњиво обимног рада на литератури и архивској грађи у вези са овим писцем. Југовић није хтео да стилски и тематски радикално експериментише и насилно мења већ познату слику о Дису (заправо, мења је утолико што показује да Дисови ставови и дела нису последица стихије и насумичности, већ промишљених, проживљених и консеквентно понављаних егзистенцијално-поетских уверења, која су каткад давала веће, а често мање значајне песничке резултате), али није желео ни да само механичко-хронолошки ниже већ познате биографске чињенице и анегдоте о Дису, већ се определио (и то је још један врло зрео стваралачки потез) за наративно мешање факата и фикције као поступак осветљавања унутрашњег света свог јунака и њихово пре асоцијативно (дакле – песничко) него узрочно-последично повезивање у наративну целину, што је роману дало посебну дозу fine поетичности и симболичности, тако важне за повест о једном песнику. Заправо, у роману истинских докумената има мало и то је службена преписка Диса са Министарством просвете и црквених послова и Министарством иностраних дела, која на одговарајућим местима у роману чињенично подупиру оно

што претежни део текста – глас свезнајућег наратора у фрагментима казује о Дису и ономе што му се дешава, као и оно што главни јунак, опет фрагментарно, у форми унутрашњег монолога или исповести казује о самом себи, сопственој перцепцији околности у којима се налази. Ова три типа казивања: административни, хроничарски и лирско-интроспективни, међусобно се врло вешто преплићу у роману, допуњујући се и својом брижљиво дозираном различитошћу функционално засвођују једно могуће виђење Владислава Петковића и његовог живота. Посебну занимљивост и вредност овог романа, из бар два разлога, чине управо већ споменути лирско-интроспективни пасажии Југовићевог романа који чине (фингирани) Дисов унутрашњи монолог. Најпре, зато што се аутор у пастишу Дисовог стила толико успешно приближио извору да, на тренутак, мање информисаног читаоца може довести у сумњу да ли чита истински документ или фикционални текст, а све то као одраз истинске оданости јунаку ове књиге и брижљивом раду на свом тексту:

Тешко ми је било прихватиити чињеницу да не могу да будем војник, али кад онакве видим, схватам да је моја улога значајна, и да овако чинио сам и сквржен у грудима, имам много већа плућа, душу и срце од многих који су у овом живојном ојусу залућали. Овакви по својој праву дисхармонију.

Други, не мање важан, разлог је то што управо споменути пасажии сведоче о несумњивом стваралачком таленту (песничком и приповедачком) Александра Југовића да убедљиво дочара песников однос према завичају, деци, браћи, поезији, дистанци између Деса и света, живот у смрти и пре ње саме, равнодушност пред вртлогом који прави торпедовани брод *Италија* који ће га одвести на дно Јонског мора. (Иначе, врло зналачки изведено, вода као мотив у роману се појављује на неколико поетички и симболички изузетно значајних места – Морава у детињству, Ламанш у изгнанству, вода–утапање у наслову најзначајније Дисове збирке песама, закључно са Јонским морем.) Јер, као што је тачно да писањем о великим писцима један део њихове величине закономерно прелази на онога ко се бави њиховим делом, исто тако је тачно да у поређењу са највећима и свака недораслост и слабост онога ко о њима пише одмах упада у очи и карикатурално га дискредитује. Роман Александра Југовића је прошао и ту врсту „теста” и представља својом непретенциозношћу, ваљаним избором наративних средстава, дорађеношћу и непатетичношћу истински омаж, књигу дубоке оданости Владиславу Петковићу Дису. Али не само њему, већ и заједничком им завичајном простору који је изузетно поетично описан – као поуздан знак посебне присности и љубави – а који је и самом јунаку романа, не случајно, поред породице, једино истинско уточиште у његовом безутешном свету и који овако осликан одмах постаје

посебан и повлашћен простор, већи и достојнији него што нам се то у први мах чини, вредан приповедања, а, самим тим, и место вредно останка.

Ако бисмо покушали да резимирамо какав је Дис у романескној визури Александра Југовића, онда би ваљало рећи, на првом месту, да је велики песник приказан присно и с огромном наклоношћу, али с јасном намером и да се демистификује, односно да се заобиђу замке патетичног казивања о „неправедно окривљеном” од стране Јована Скерлића, па тако он у овом делу нема интелектуалну позу, већ је пре свега истински несрећан и неутешан човек који живи своје незнађе покушавајући – као једини лек – да га песнички уобличи, онако како једино зна и може, што му је, истини за вољу (а као релативизација Скерлићеве „кривице”), заиста ваљано пошло за руком у свега пар случајева. Он је интуитивни, а не едуковани, библиотечки стваралац код којег се индивидуални поглед на свет само пуким случајем поклопио са духом епохе *краја века* и наслућивањем апокалипсе у којој ће и сам нестати. Дис није никога опонашао (јер француске песнике није ни читао), већ је живео свој живот онако као је хтео и могао (често га тривијално траћећи на коцку и по биртијама – Југовићев роман то често приказује), са свим ограничењима која је то носило и ту приповедач ништа не мистификује исправно сматрајући да је Дисова судбина, баш таква каква је, већ довољно људски потресна а уметнички сигнификантна и вредна интерпретације сама по себи.

И, најзад, оно што је такође веома важно јесте чињеница да је овом књигом српска књижевност несумњиво добила једног истински квалитетног младог писца који литературу не схвата, попут многих „урбаних звезда” српске књижевности, као инстант делатност, простор за нецензурирано и уметнички нетрансформисано испољавање сопственог некултивисаног и незрелог нарцизма или као естраду и дневнополитички флерт, већ онако како је једино могуће – као уметност речи.